

Silverio Zedda

VAZMENO OTAJSTVO

Prigodom blagdana Tijela i Krvi Kristove donosimo treće i posljednje Zeddino biblijsko razmatranje o Vazmenom otajstvu. Autor dokazuje na temelju Sv. pisma, Predaje i liturgije da je misa ne samo pohvalna, okajna i zahvalna žrtva, nego da je ona i prozbeno žrtva. O funkciji trajne euharistijske nazočnosti Kristove u odnosu na Vazmeno otajstvo, pisac govori sasvim kratko oslanjajući se samo na jedan dokument II. vatikanskog sabora: Presbyterorum Ordinis.

Binom »sacrificium-hostia (vel: victima)«, taj prevodilački križ za današnje Hrvate, rješava naš prevodilac, Predrag Belić, riječima »žrtva - (žrtveni) prinos«, jer se to danas ne može izraziti binomom »posvetilište - žrtva«, kako se to činilo pred 4 stoljeća, npr. Aleksandar Komulović u svom katekizmu od god. 1582. — Nap. ur.

III. EUHARISTIJA

Misterij Muke, Smrti i Uskrsnuća od spasonosne činjenice, zapisane u našoj povijesti, postade po krštenju stvarnošću u svakome od nas. Taj se misterij mora produljivati u naš život, mora se sve dublje proživljavati. U tom sve nutarnijem učešću u Isusovoj smrti i uskrsnuću sastoji se naš bogodjetinjski život, koji nas vodi k Ocu po Kristu u Duhu. Kako bi se taj bogodjetinjski život mogao proživljavati dan za danom, Isus je ustanovio Euharistiju kao žrtvu-okajnicu i kao žrtvu-Saveza, što čini prisutnim otajstvo Kristove smrti i ponovno postizava njene plodove, i gdje žrtvovani i uskrsli Krist postaje životvornom hranom za vjernike: u Euharistiji sâm Isus, darom Duha Svetoga, ulijeva svoj sinovski život u onoga koji se klanja njemu ondje nazočnom. Tako nam po Euharistiji Vazmeno otajstvo postaje ponovno nazočno u vidu našega neprestanog i sve većeg učešća u istom misteriju.

1. Euharistija kao žrtva

Žrtve SZ bile su razne vrsti: tu su bile paljenice u kojima bi se potpuno spalio prinos; žrtve-okajnice, u kojima se prinos žrtvovao prolijevanjem krvi na oltar, dok se salo palilo na oltaru, a meso je bilo odre-

đeno samo za svećenika; takozvane žrtve-pomirnice, žrtve zajedništva s Bogom i žrtve-zahvalnice, gdje se prinos dijelio između Boga, svećenika i prinosa, koji su blagovali dio mesa. Tako se utvrđivala zajednica između vjernika i Boga, a žrtvene gozbe učvršćivale bi savez s Bogom. Ove posljednje žrtve bile su najsavršenije, jer su sjedinjavale vid dara Bogu (što je bio slučaj i kod paljenica) i zajedništvo s Bogom, čin prinosa i njegov učinak, tj. prijateljstvo s Bogom. Žrtve-okajnice nisu imale žrtvene gozbe: one su služile zato da okaju, da poprave, da naknade grijeha i da tako obnove savez. Tek nakon uspostave saveza bila je moguća žrtva-pomirnica da uđemo u zajedništvo s Bogom.

Isusova žrtva na križu bila je prije svega žrtva okajnica. On se pri-
nio za oprostjenje grijeha (usp. Rim 3, 25; 1 Kor 15, 3; Heb 9, 11—15.
24—28). Bila je to također i žrtva saveza: njome Isus uspostavlja novi
savez s Bogom (Heb 9, 15—22; 8, 6; 7, 22; 12, 24). Budući da je to sa-
vršena žrtva, ona odgovara potpuno svim zahtjevima žrtve; budući da
je to jedna jedina žrtva, Isus se prikazao »jednom zauvijek« i »jednim
jedinim prinosom« (usp. Heb 7, 27; 9, 12. 26. 28; 10, 10. 12. 24).

Isus je ustanovio Euharistiju, da ona bude spomen što ponovno čini
nazočnom i punom plodovima Žrtvu na križu, kako bi čovjek mogao
ući na najintimniji način u zajedništvo djetinjanskog života s njim, koji
je uskrsnuo, i po njemu s Ocem — a sve to preko žrtvene gozbe.

Ustanova Euharistije na Posljednjoj večeri u odnosu na žrtvu križa,
i misa, što ovu obnavlja i čini ponovno nazočnom, jest žrtva-okajnica.
U misi se Crkva - putnica neprestano čisti dobivajući ponovno i za po-
jedine svoje članove ispaštaj i oprostjenje grijeha, što je sve Isus za-
služio već na križu.

Taj okajni značaj Žrtve na križu i Euharistijske žrtve pokazuje se
u riječima kojima je Isus ustanovio euharistiju: »Ovo je moje tijelo
koje se predaje za vas« (Lk 22, 19; usp. 1 Kor 11, 24); »Ovo je čaša No-
voga saveza koja se prolijeva za vas« (Lk 22, 10). Čestica »za« upotreb-
ljava se u Novom zavjetu gdje se govori o smrti Isusovoj za nas, za
otkupljenje, za ispaštaj grijeha (usp. Rim 5, 8; Gal 1, 4; 2, 20). O žrtvi
govore još i izrazi: tijelo »se daje«, predaje u smrt, krv »se lijeva«. Ri-
ječima ustanove Isus aludira na pjesme o Sluzi Gospodnjem u drugom
dijelu Izaijine knjige (Iz 42, 1—7; 49, 1—6; 50, 4—9; 52, 13—53, 12). Po-
znato je kako je Isus znao govoriti da želi ostvariti sliku Sluge (Mk
10,45; Lk 19,31).

Tim je svojim aluzijama htio da njegovi slušatelji shvate kako je
On uistinu Sluga i kako je toga svjestan. Tako ovdje, kada kaže — prema
Matejevoj redakciji — »Ovo je moja krv Saveza što se lijeva za mnoge
na oprostjenje grijeha« (Mt 26, 28; usp. Mk 14,24), On aludira na četvrtu
Izaijinu pjesmu koja govori o Sluzi što nosi grijeha mnoštva, tj. svog
naroda (Iz 53, 8. 11. 12). O Sluzi kao posredniku saveza govori se u
prvoj pjesmi (Iz 42, 6), a manje izričito u drugoj (Iz 49, 5).

Isusova žrtva na križu i euharistijska žrtva jesu također i žrtva saveza, kao što je jasno iz riječi ustanove. Nije naime bilo moguće novo zajedništvo s Bogom, novi savez, a da prije toga nisu bili ispaštani grijesi, koji su zapreka prijateljstvu s Bogom. Savez je Isus utvrdio svojom krvlju, pa je taj savez nov s obzirom na sinajski savez, to je definitivni savez eshatološkoga značaja, kome je bio pralikom sinajski savez. Isus u isto vrijeme i dovršuje taj savez i zamjenjuje ga ustanovljujući novi savez, kojeg je već prorok Jeremija bio prorekao (31, 31—34). Svaki put kad se u SZ obnavlja ugovor, narod je obećavao vjernost zahtjevima takova ugovora, a Bog se na neki način ponovno obvezao da će nastaviti svoj nacrt spasenja i svoja obećanja (usp. Jš 24; 4 Kr 23, 1—3). Tako se u svakoj misi snagom žrtve Križa, koja u misi postaje ponovno nazočnom i djelatnom, obnavlja i utvrđuje savez između Boga i njegova naroda: s Božje strane utvrđuje se ljubavni izbor toga naroda, daje mu se oprostjenje za grijeha te se sve više utvrđuje odnos zajedništva s Bogom, a sa strane kršćana obnavlja se obećanje vjernosti. Sve to postaje najdubljom stvarnošću kada se preko »Pričesti - Zajedništva« (Communio) učestvuje u žrtvenoj gozbi.

Sve će to postati još jasnije kad se uzme u obzir da je Euharistija »anamneza«, tj. uspomena Žrtve na križu: »To činite meni na spomen« (Lk 22, 19; 1 Kor 11, 24—25). »Uspomena« u bogoštovlju kod Židova bila je obnavljanje prošle činjenice i ujedno takovo njeno oživljavanje da je postajala na neki način prisutna u vrijednosti spasonosne činjenice. Velike židovske svetkovine, Pasha i Blagdan sjenicâ, sjećale su na velike, spasonosne zahvate Boga u povijesti njegova naroda, te su stvarale novo spasonosnu nazočnost Boga usred njih: spasenje je ponovno postajalo stvarnošću. Tako i euharistijsko slavljenje, koje je po volji samoga Krista »uspomena« Žrtve na križu, ne samo da nam doziva u pamet nego čini ponovno prisutnom i djelatnom onu Žrtvu sa svom njenom spasonosnom vrijednošću: »Quoties huius hostiae commemoratio celebratur, opus nostrae redemptionis exercetur« (Kad god obnavljamo spomen ove žrtve, vršimo djelo svog otkupljenja: *Darovna molitva u Drugoj zavjetnoj misi Presvete Euharistije*).

Isusova žrtva na križu, poslije koje dolazi Uskrsnuće, bila je Novim Vazmom, novim i definitivnim oslobođenjem naroda, otkupljenjem od grijeha, od smrti i od vlasti tminâ, što su u grijehu i smrti imale svoje saveznike; ta je Žrtva bila Novim Izlaskom i sklapanjem novog, definitivnog, vječnog saveza, po kome je Crkva sada Božjom tekovinom kao njegov narod. Isusova »uspomena« — Euharistija — podsjeća na tu odlučnu činjenicu našega spasenja. Židovski Vazam bio je uspomenom staroga Izlaska: »Taj dan neka vam bude spomen-dan. Slavite ga kao blagdan u čast Jahvi« (Izl 12, 14). Služeći se riječju »anamnesis«, spomen, uspomena, Isus prikazuje svoju smrt i euharistiju, koja na nju podsjeća, kao definitivni Izlazak mesijanskog spasenja: već je u SZ

mesijansko spasenje bilo promatrano i proricano kao novi Izlazak (usp. Iz 40, 3—4; 51, 10—12; Jr 16, 14—15; 31, 1—2).

U Misi - Žrtvi i žrtvenoj gozbi, koju ova sadržava, uvijek se spominjemo smrti Gospodnje: »Svaki put kadgod blagujete ovaj kruh i pijete od ove čaše, navješćujete smrt Gospoda dok ne dođe« (1 Kor 11, 26). Židovi su se spominjali Izlaska jedanput na godinu. Kršćani slave svoj Izlazak ne samo najsvečanije na svetkovinu Vazma, nego također svake nedjelje koja je kao neki tjedni Vazam, pa i svaki dan: Misa je Vazam što se svaki dan obnavlja. Zato u svakoj misi odmah nakon pretvorbe dolazi i molitva: »Unde et memores — spominjući se Muke, Uskrsnuća i slavnog Uzašašća tvog Sina«.

»Dok ne dođe«. Vazmeno otajstvo imat će svoj eshatološki završetak u dolasku Gospodina Isusa, koji će donijeti sa sobom uskrsnuće tijela i definitivnu tekovinu — Božji narod za vječnost. Euharistija, obnavljajući Vazmeno otajstvo u početnoj fazi, pripravlja ujedno narod na dolazak Gospodnji te raspaljuje u srcima vjernika želju za njim. Zato su prvi kršćani govorili kod slavljenja: »Gospode naš, dođi!« (usp. 1 Kor 16, 22; Otk 22, 20). Euharistija pripravlja i započinje preobrazbu u slavu, što će imati svoj epilog u uskrsnuću tijela. Pri tome euharistija ima svoj udio preko pričesti, gdje se djelomično izliva Duh koji će se uliti u potpunosti prigodom uskrsnuća (usp. Rim 8, 23): dar Duha jest princip koji izvršuje eshatološku obnovu svijeta i svakoga od nas u duši i tijelu.

Zato je u liturgijskim slavljinama prvih kršćana vladalo toliko veselje (usp. Dj 2, 42. 46; 20, 7. 11): oni su bili svjesni da među njima boravi ponovno nazočan uskrsli Krist, koji samo čeka da ih uvede u nebesku gozbu. Zato se u pracrkvenoj zajednici ponavljahu Isusove riječi o nebeskoj gozbi: »Svom sam dušom čeznuo ovu Pashu blagovati s vama prije svoje muke, jer kažem vam, neću je više blagovati dok se ona ne završi u kraljevstvu Božjem« (Lk 22, 15—16) i one druge riječi kod čaše vina:« ... Kažem vam, neću više piti od roda trsova dok kraljevstvo Božje ne dođe« (ib. 18). U pripovijedanju sv. Luke te se riječi nalaze prije euharistijske ustanove te su izgovorene usred židovske vazmene večere i u vezi s njom. U Matejevu i Markovu pripovijedanju stavljene su poslije ustanove Euharistije. Sve to znači da se euharistijska gozba nalazi u sredini između židovske vazmene večere i Vječnoga vazma. Židovski je Vazam spominjao Izlazak i navješćao Definitivni izlazak mesijanskog oslobođenja. Euharistija podsjeća na Isusovu smrt, tu središnju činjenicu našeg spasenja te, čineći je ponovno djelatnom, predstavlja i navješćuje buduću stvarnost, nebesku gozbu kojoj je zalog i predokus. Spasonosna dobra — osobito u njihovoj završnoj fazi — Sveto pismo prikazuje pod vidom gozbe, tom slikom sreće i obiteljske slave (usp. Mt 22, 1—14; 25, 10; Lk 14, 15—24; 22, 30; Otk 19, 9).

»Euharistijska« priprava na vječnu gozbu tumači se činjenicom da je misa i »impetrativna«, tj. prozvena žrtva, kako to pokazuju tri liturgijske molitve kao i cijeli misni kanon.

Budući da je Euharistija spomen, ona je također i zahvalna žrtva, žrtva priznanja za već izvršenu činjenicu spasenja koje se spominje, za sadašnje spasenje što ga ona samo polako u sve većoj mjeri izvršuje u Crkvi i u svakom kršćaninu. Židovi su zahvaljivali Bogu za hranu (usp. npr. Dj 27, 35). Tako Isus prije umnažanja kruha izgovara molitvu hvale i zahvale, koju spominju evanđelisti riječju »zahvaliti« — to podsjeća na našu riječ »euharistija« (usp. Iv 6, 11; Mk 8, 6); ili riječju »blagosloviti« (usp. Mk 6, 41). Samu molitvu pohvale i zahvaljivanja Isus upravlja Ocu prije ustanove Euharistije (usp. iste glagole »zahvaliti« Lk 22, 19; 1 Kor 11, 24; pa Mt 26, 27 i Mk 14, 23 nad časom; i »blagosloviti« Mt 26, 26; Mk 14, 22). Ovaj vidik Euharistije morali su veoma silno osjećati prvi kršćani, o kojima se spominje u slici kojom Luka opisuje njihov život, zajedno s »lomljenjem kruha« (Dj 2, 42) također i (zajednička) hrana, koju blaguje »u radosti i prostodušnosti srca« (ib. 46) i hvaleći Boga (ib. 47). Sv. Pavao govori izričito o »kaležu blagoslova što ga blagoslovimo« (1 Kor 10, 16): apostoli su, oponašajući Isusovu gestu, izgovarali molitvu pohvale i zahvaljivanja. Pa i sam opis nebeske liturgije protkane doksologijama (slavoslovljima), nadhnut je, sigurno, načinom kako su se slavile euharistijske liturgije.

Današnji liturgijski formular govori o »sacrificium laudis« (žrtva hvale: u Kanonu; Memento živih), počinje sa *Gloria (Slava)* i sa *Gratias agimus tibi (zahvaljujemo ti)*, a u Kanon nas uvodi »prefacijom« (predslovljem) za sva dobročinstva otkupljenja, što nam se primjenjuju i obnavljaju u slavljenju pojedinih otajstava. Kanon se zaključuje svečanom »doksologijom« (slavoslovljem): »po Kristu, i s Kristom i u Kristu Tebi... svaka čast i slava«. Naši se dobri kršćani vraćaju od mise s osjećajem veselja, koje izaruje iz njihova lica: to je zahvalnost Ocu koji širi njihova srca nadom, što se svake nedjelje opet raspaljuje da će doći u nebo: Misa je sedmična etapa naroda Božjega na putu u Domovinu.

Sve se to više razumije i sve bolje ostvaruje, kada vjernici uzimaju učešća u žrtvenoj gozbi, o kojoj treba reći još koju napose.

2. Euharistija kao žrtvena gozba

U žrtvama — »pomirnicama«, kako je rečeno, blagovao se dio prinosa prikazana Bogu. To je značilo da nas je Bog pripustio k svome stolu, da smo postali Božji prijatelji, »familijarni« s njime, u zajednici s njime; osjećalo se da nam je Bog blizak, kao sustolnik (usp. Izl 18, 12).

Isus ustanovljuje Euharistiju kao žrtvenu gozbu: »uzmite i jedite«; »uzmite i pijte«. To je žrtva, to je Isus sâm, sa svojim tijelom koje je »dano«, sa svojom krvlju »koja se izlijeva«, a apostoli su pozvani da uđu u zajedništvo s njim, uzimajući učešća u njegovu tijelu i njegovoj krvi.

Zato će sv. Pavao reći: »Čaša blagoslovna koju blagoslovimo, nije li zajedništvo krvi Kristove?« (1 Kor 10, 16) i onda dodaje: »Koji bla-

guju žrtve, nisu li zajedničari žrtvenika?» (ib. 18), a oltar predstavlja Boga. Ulazeći u zajedničarstvo s Bogom i s Kristom, veze jedinstva čitavog naroda — obitelji Božje postaju sve čvršće: »Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo mi pričesnici jednoga kruha« (ib. 17). Od zajedništva s Bogom dolazi također i zahtjev da živimo u tom zajedništvu, ne da postanemo sustolnicima demona: »Ne možete piti čašu Gospodnju i čašu vražju. Ne možete biti sudionici stola Gospodnjeg i stola vražjega« (ib. 21).

Govor o kruhu života s obećanjem Euharistije utvrđuje nas u vjeri u te velike misli. Euharistija kao hrana krijepi nas na putovanju prema Bogu. Židovi su na svome putovanju kroz pustinju jeli manu. Ova je praksa Euharistije, ali Euharistija nadilazi manu: »Očevi vaši jedoše u pustinji manu i pomriješe. Ovo je kruh koji silazi s neba: da tko njega jede, ne umre nikada« (Iv 6, 49—50).

Taj kruh je sâm Isus (Riječ postala tijelom), »istinski kruh s neba« što ga Otac daje (ib. 32): »Ja sam kruh živi koji je s neba sišao. Tko bude jeo od ovoga kruha, živjet će uvijek. Kruh koji ću ja dati, tijelo je moje — za život svijeta« (ib. 51). Ovo žrtvovano a zatim Uskrsnućem oživljeno tijelo postaje oruđem preko kojega Isus priopćuje svoj život Uskrsloga, svoga Duha, te nas uvodi u zajedništvo sa sobom i s Ocem. Zato je Euharistija Vazmeno otajstvo »in actu«, tj. ostvareno, i to ne samo pod vidikom smrti, nego također i pod vidom Uskrsnuća: »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje, i ja u njemu. Kao što je mene poslao živi Otac, i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje, živjet će po meni« (Iv 6, 56—57). Isus - Svećenik, koji je već unišao svojim Uskrsnućem u Božji svijet, tj. u vječni život, daje dar istoga vječnog života onomu koji ga blaguje te pričesnika pripravlja na uskrsnuće: »Tko blaguje tijelo moje pije krv moju, ima život vječni; i ja ću ga uskristiti u posljednji dan« (ib. 54). Na taj način Euharistija — ustanovljujući intimno zajedništvo s uskrslim Kristom (»tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje, i ja u njemu«, ib. 56) te dajući življenje u njemu (»živjet će po meni« ib. 57) — dovodi do dovršenja Vazmenog otajstva u vječnom životu.

Iste učinke, iako ne u istoj mjeri, učinke sve većeg i većeg sjedinjenja s njim, da živimo njime u životu svagdašnjice, euharistijski Isus samom svojom nazočnošću običava proizvoditi u osobama koje mu se klanjaju kod euharistijskog pohoda: to je ona Isusova aktivna i posvećujuća nazočnost. Koncil preporučuje prezbiterima da drže čistom »crkvu«, »kuću molitve«, jer se u njoj »slavi i čuva presveta Euharistija«, »vjernici se ondje sastaju«, i »štuje se nazočnost Božjega Sina, našega Spasitelja, koji se na žrtveniku prinosi za nas... kao podrška i utjeha vjernika«. »U njoj (tj. crkvi) pastiri su i vjernici pozivani da sa zahvalnošću odgovore na dar Onoga, koji neprestance ulijeva božanski život, preko svoga Čovještva u udove tijela« (PO 6).